

Grote ego's zijn vaak wel
de meest creatieve
figuren op het veld

Louis van Gaal, de Verdieping 8|9

Justitie richt vizier op oud-topmannen van ABN Amro

Banken analyse • ABN Amro schikt een witwaszaak, maar drie oud-bestuurders worden toch verdacht. Waarom besloot het OM nu wél om verdachten aan te wijzen bij falend bankbeleid?

Dirk Waterval
redactie economie

Betreurenswaardig en onnodig beschadigend, noemt Gerrit Zalm het feit dat hij nu door het Openbaar Ministerie als verdachte wordt gezien. Samen met twee andere voormalige bestuurders is de oud-topman van ABN Amro onderwerp van strafrechtelijk onderzoek. ABN had tussen 2014 en eind 2020 zijn witwasbeleid niet op orde. Door 'ernstige tekortkomingen' in het controleren van geldstromen is een 'zeer aanzienlijk' aantal signalen van mogelijk witwassen gemist, stelt het OM.

De bank zelf lijkt dit hoofdstuk te kunnen afsluiten met een megaschikking van 480 miljoen euro, zo bleek maandag. Maar voor de drie oud-bestuurders breekt er vanwege het vervolgonderzoek nu juist een spannende periode aan. Naast Zalm gaat het in elk geval om Chris Vogelzang, tot maandagochtend nog topman van Danske Bank in Denemarken. Derde verdachte zou oud-minister Joop Wijn zijn, maar dat wilde justitie niet bevestigen.

Deels onder hun bewind is het goed misgegaan bij het controleren van klanten, moet justitie achteraf concluderen. Op enig moment werden zelfs 5,5 miljoen nieuwe klanten zonder 'adequate risicoanalyse' ingedeeld in de laagste risicocategorie. Dat betekent dat zij minder op de vingers werden gekeken om te zien of hun betaalgedrag mogelijk verdacht was. Ook deed de bank te weinig met alle computergegenereerde meldingen over mogelijk crimineel betaalgedrag. Er waren te weinig mensen in dienst die zich daarop toelagden, constateert het OM.

Het Openbaar Ministerie zet hiermee een heel andere lijn in dan tweeënhal jaar geleden, toen het schikte met ING vanwege het overtreden van dezelfde wet tegen witwassen. Toen benadrukte justitie dat ze na lang zoeken niet genoeg bewijs kon vinden om individuele personen te vervolgen, iets wat toen tot veel maatschappelijke onrust leidde.

Afgelopen december werd justitie daarin teruggefloten door het Haagse

In het kort

ABN Amro liet volgens het OM te weinig mensen toezicht houden op witwaspraktijken

Onder het bewind van de topmannen ging het goed mis

Het OM zet een heel andere lijn in dan bij de schikking met ING in een soortgelijke zaak

gerechtshof: op last van dat hof moet voormalig ING-topman Ralph Hamers nu alsnog worden vervolgd. Er was volgens de hoge rechters genoeg bewijs om aan te nemen dat Hamers van de gebrekkige klantcontroles wist, en daar vervolgens ook te weinig aan deed.

De uitspraak van het hof zal zeker

Het bestuur van ABN Amro voerde onder Gerrit Zalm hervormingen door, maar volgens het OM was dat niet genoeg

in het achterhoofd van het OM hebben gezeten bij het besluit om oud-bestuurders van ABN nu tot verdachten te bestempelen, vermoedt Gabriël Meijers, de advocaat die deze zaak tegen Hamers won in december. "Het hof heeft in december echt een andere lijn uitgezet met zijn uitspraak", zegt hij.

Ook Zalms advocaat Aldo Verbruggen wijst naar de ING-uitspraak van het hof. Volgens hem voelde het OM nu geen ruimte meer om bij zo'n grote schikking géén individuele personen aan te wijzen. "Terwijl die uitspraak van het Gerechtshof over Hamers leest als een politiek pamflet", zegt hij, verwijzend naar de onvrede in de samenleving over het gebrek aan vervolging.

Mocht het OM er een strafzaak van willen maken, dan moet het kunnen aantonen dat het voormalige bestuur te weinig actie ondernam op alle signalen die het sinds 2014 kreeg. Dat die signalen er waren, staat in elk geval vast. Toezichthouder De Nederlandsche Bank (DNB) heeft de afgelopen jaren constant gewezen op tekortkomingen in de bank, constateert het OM. Ook is het bestuur door twee interne afdelingen gewaarschuwd voor de risico's van het niet voldoen aan de antiwitwaswet. Vanaf 2016 begon de raad van commissarissen daar ook nog voor te waarschuwen.

Weliswaar voerde het bestuur onder leiding van Zalm daarop hervormingen door, maar volgens het OM was dat allemaal niet genoeg. Vanwege een gebrek aan jurisprudentie vindt advocaat Verbruggen het moeilijk te voorspellen met wat voor strafeis het OM zal komen, als het besluit er daadwerkelijk een aanklacht van te maken. Hij houdt rekening met een voorwaardelijk straf.

Onder toezien oog van DNB voert ABN Amro nu herstelwerk uit, iets dat waarschijnlijk eind 2022 klaar is. Huidig topman Robert Swaak zegt in een toelichting dat er de afgelopen drie jaar een miljard euro is uitgetrokken om de systemen meer op orde te brengen, en dat daar in de komende twee jaar nog een miljard bij komt.

Als parkinson niet op parkinson lijkt

De ziekte komt ook als
depressie, verslaving of angst
de Verdieping 4

Balen nu het 538-feest niet doorgaat

'We zouden met
acht vrienden
helemaal uit ons
dak zijn gegaan'
vandaag 4

Thuiswerken kan ook in het Noorden

Noord-Nederland
wil huizen bouwen
én een snelle trein
nederland 8|9

'Op enig moment kon ik geen theelepeltje meer vasthouden'

Als de werkhanden van de havenwerker
kapot zijn, is het pensioen nog niet in zicht
de Verdieping 2|3

Ontdek de verhalen
achter onze verhalen

[trouw.nl/
achterdeschermen](https://trouw.nl/achterdeschermen)

deVerdieping
Trouw

8 710371 004003

BELGIE € 3,74

€ 2,99

Het verborgen leed van de parkinsonpatiënt

Psychiatrie [reportage](#)

Naast lichamelijke klachten hebben veel patiënten met de ziekte van Parkinson last van psychische klachten als hallucinaties, apathie, angst, depressie en ontremming. Alleen zijn die moeilijker te duiden.

tekst **Maurice Timmermans**
illustratie **Ming Ong**

Het begint met een aanbieding in zijn e-mailinbox, een gratis tegoed van 100 euro, te besteden in een onlinecasino. In de weken daarna, als het slapen niet lukt, verdrijft parkinsonpatiënt Simon van der Loon de nachtelijke uren met onlinefruitautomaten. Soms strijkt hij een paar tientjes op, soms verliest hij wat.

Aan de slijtplekken op het laminaat valt hem op dat hij steeds langer achter zijn pc zit, soms van één tot zes uur 's ochtends. Het draait niet meer om tientjes maar om duizenden euro's. Het gezin, met drie thuiswonende kinderen, zit gelukkig goed in de slappe was, Van der Loon heeft als fiscaal jurist bij een groot bedrijf een aardige reserve opgebouwd. Toch slinkt het spaargeld zienderogen.

Van der Loon doet zijn verhaal met enige schroom, waarbij hij veel oogcontact maakt met zijn echtgenote Willemijn, aan de overkant van de eettafel. Nu weet hij dat zijn gokverslaving alles te maken heeft met de ziekte van Parkinson, maar toen tastte hij volledig in het duister.

Zijn vrouw merkt voor het eerst dat er iets wringt, als ze aan de kassa haar boodschappen niet kan afrekenen. "In diezelfde tijd wilden we op vakantie naar Portugal. Niet echt een dure reis, maar het lukte niet om geld over te boeken."

Van der Loon is dan al zwaar verslaafd. "Ik bleef geloven dat ik de schade met een paar klappers kon herstellen, ook omdat ik al een keer 40.000 euro had gewonnen. Maar het verstand legt het af tegen het gevoel. Je verlangt naar de *rush* van het winnen, de lampjes die dan oplichten, het applaus dat losbarst."

In een paar maanden vergokt Van der Loon meer dan 150.000 euro. Niet alleen het spaargeld gaat in rook op, maar ook lopende kredieten, leningen van vrienden en

de sieraden van zijn vrouw. Als secretaris van de schaakclub maakt hij bovendien stilzwijgend 600 euro over naar zijn rekening.

Dan hoort Van der Loon van zijn neuroloog en zijn psychiater dat hem niet alles even zwaar valt aan te rekenen. Zijn verslaving is een gevolg van wat artsen 'ontremming' noemen. Het is een klassiek neveneffect van de ziekte van Parkinson, waarbij een op de drie patiënten zijn impulsen minder goed onder controle heeft. Dat kan soms ontaarden in een gedragsverslaving.

De een gokt, de ander kijkt porno of belt naar sekslijnen. Weer anderen slaan aan het eten, kopen of gamen. Soms is er sprake van *punding*, waarbij patiënten eindeloos doorgaan met ogenschijnlijk zinloze bezigheden als het sorteren van voorwerpen of het ontmantelen van apparaten.

De drive van dopamine

Een impulscontrolestoornis, zoals dat heet, kan het leven van patiënten en gezinsleden binnen de kortste keren op z'n kop zetten, maar het is slechts een van de psychiatrische stoornissen waarmee parkinson gepaard gaat. Ook hallucinaties komen voor, net als apathie, angststoornissen, paniek-aanvallen en depressies.

Ze passeren allemaal de revue in het recent verschenen boek *Parkinson bij de psychiater*, van Odile van den Heuvel en Sonja Rutten, beiden psychiater in het Amsterdam UMC. Het boek telt twintig kleurrijke portretten van patiënten die op het spreekuur vertellen over doodsangst op straat, hele dagen lusteloos op de bank, of over een criminele organisatie die hun op afstand stroomstoten toedient. Stuk voor stuk aangrijpende en tegelijk luchtige verhalen die laten zien dat hulp zoeken loont. En dat patiënten zich dus liefst niet moeten laten weerhouden door schaamte en stigma.

De psychiatrische klachten zijn bij parkinson ernstiger dan bij andere neurologische aandoeningen als alzheimer of MS, zegt Van den Heuvel. "Dat komt door de afbraak van de hersencellen die boodschapperstoffen aanmaken. Door het tekort aan dopamine ontstaan de markante bewegingsstoornissen, maar het is tegelijk funest voor je stemming, voor de drive in het leven. Dopamine geeft je een lekker gevoel als je eet, koopt, wint of vrijt."

Het gesprek vindt plaats op de poli neuropsychiatrie in het Amsterdam UMC, die Van den Heuvel tien jaar geleden speciaal voor parkinsonpatiënten op poten zette.

"Voor de psychiatrische symptomen, waarvoor patiënten zich vaak meer generen dan voor het trillen, hebben neurologen en psychiaters te weinig tijd en aandacht."

Rutten: "Dat terwijl bijna alle patiënten cognitieve problemen krijgen en moeite hebben met plannen, overzicht houden, multitasken". Bovendien voelt 50 tot 80 procent zich volgens de vakliteratuur somber, zegt Van den Heuvel. "Al komt angst, denk ik, het meest voor. Vooral vanwege het voortschrijdende controleverlies, niet meer kunnen beschikken over je eigen lichaam en leven."

De psychische problemen drukken vaak zwaarder op het leven dan de lichamelijke symptomen, zeker bij een verslaving. Van den Heuvel, hoogleraar neuropsychiatrie aan de VU: "Ontremming treft vaak mannen die op jonge leeftijd ziek worden, beloningsgevoelig zijn of soms al verslaafd zijn geweest."

Medicatie speelt bij ontremming een hoofdrol. Die kan tijdens het aanvullen van het dopaminetekort zoveel drive geven dat patiënten de rem niet meer vinden. Van den

'Ontremming treft vaak mannen die op jonge leeftijd ziek worden of soms al verslaafd waren'

Heuvel: "We gaan onderzoeken of we, op grond van hersenscans en kunstmatige intelligentie, kunnen voorspellen wie wel en niet overreageert. Bij sommige pillen, de zogenoemde dopamineagonisten, is het risico groter dan bij andere varianten."

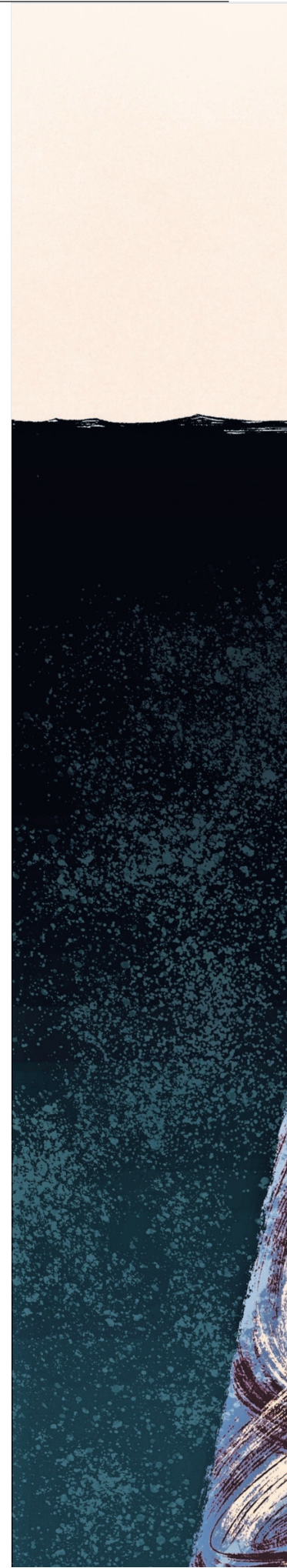
Deze pillen slikte Van der Loon, een van de twintig geportretteerden in het boek, ook. Maar omdat hij geen toegang meer had tot goksites en bankpassen, besloten de artsen, onder wie Van den Heuvel, af te wachten hoe zijn gedrag zich zou ontwikkelen. Stoppen of afbouwen met medicatie kan

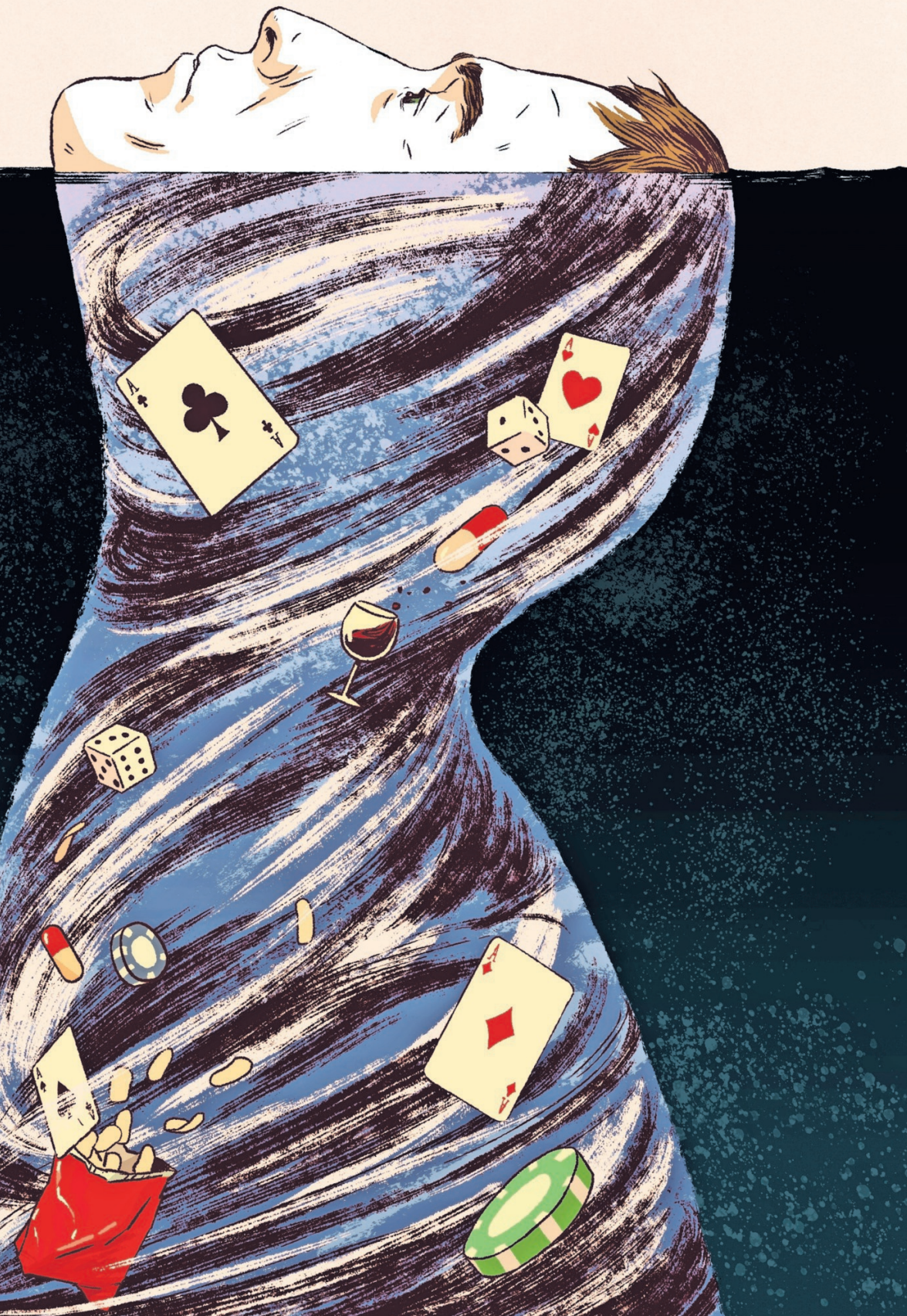
weer een nieuwe golf van bewegingsstoornissen of somberheid teweegbrengen. Prompt vergrijpt Van der Loon zich aan de bankpas van zijn vrouw en vergokt het geld dat bedoeld is om de studie van hun kinderen te betalen.

De artsen stoppen onmiddellijk met de medicatie en Van der Loon zinkt weg in een diepe depressie. Zijn vrouw ziet hem twee maanden niet meer beneden, hij ligt voorname-lijk in bed, met de gordijnen dicht.

Achter het masker

Voor depressies en andere psychische klachten hebben neurologen inderdaad te weinig oog, zegt Bas Bloem, hoogleraar neurologische bewegingsstoornissen aan het Nijmeegse Radboudumc en medeoprichter van het landelijke ParkinsonNet. "Dat komt deels doordat de motorische symptomen nu eenmaal zichtbaarder zijn, al vormen die slechts het topje van de ijsberg. Voor alle overige klachten, zeker 80 procent, moet je als arts meer je best doen, doorvragen. Daarbij denk ik niet alleen aan psychische problemen, maar aan een hele batterij van verschijnselen waaronder incontinentie, erec-

tiestoornissen, te sterk dalende bloeddruk, reuk- en slaapproblemen.”

Behandelaren die de psychische problemen wel herkennen, zijn soms bang dat ze een doos van Pandora openen als ze ernaar vragen. “Of ze denken dat die moeilijker te behandelen zijn, maar dat klopt dus niet altijd. Scholing helpt hierbij, niet alleen voor professionals maar ook voor patiënten. Dat klinkt misschien gek, maar voor hen is het net zo belangrijk om te weten welke klachten samenhangen met parkinson. Bovendien vertellen ze daar dan eerder over op het spreekuur, zodat hulpverleners er iets mee kunnen.”

Dat hoeft wat Bloem betreft niet altijd een neuroloog te zijn. “Die zal zich zeker buigen over alles wat met dopamine te maken heeft, maar juist vanwege het brede scala aan klachten leent parkinson zich uitstekend voor een multidisciplinaire aanpak, waarbij ook een psychiater en verpleegkundig specialist belangrijk zijn.”

Soms kunnen motorische en psychische problemen verweven raken, iets wat Bloem aanduidt met de metafoer *behind the mask*. “Door het verlies van motoriek kan de ge-

zichtsuitdrukking bij parkinsonpatiënten afvlakken, wat we een ‘maskergelaat’ noemen. Hierachter kan een depressie schuilgaan zonder dat een behandelaar dat ziet. Andersom zien hulpverleners dat masker weleens aan voor somberheid, terwijl de patiënt prima in zijn vel zit.”

Met Van der Loon, die in niets aan een parkinsonpatiënt doet denken, gaat het goed. Hij buigt zich over de eettafel en laat op zijn mobiel een filmpje zien van een man op een stoel die onophoudelijk met armen en benen zwaait. Dat was hij, twee jaar geleden. Daarna heeft hij diepe hersenstimulatie ondergaan en sindsdien zijn de bewegingsstoornissen verleden tijd. Hij heeft zijn leven terug, zegt hij. En nee, hij heeft nooit meer gegokt, alleen af en toe een staatslot gekocht. “Met een winnend lot zouden we onze schulden sneller kunnen afbetalen. We lossen nu nog 1000 euro per maand af, maar mijn kinderen, vrienden en de schaakclub hebben al hun geld terug.”

Parkinson bij de psychiater, verhalen over liefde, rouw en veerkracht. Odile van den Heuvel en Sonja Rutten. De Geus, € 18,99.

column Maddy Hulshof

De moeder van Maddy Hulshof is goed van geest maar oud en der dagen zat. Ze moet verhuizen en heeft daarover niets te zeggen.

Koffie to go

Ik ben zo moe van alle bezoek”, zegt ze. Dit is nieuw. Daarbij: dagelijks mag er maar één persoon bij haar langs. Secuur geregistreerd bij de ingang van het verzorgingshuis en nauwlettend in de gaten gehouden door haar verzorgers. Kordaat sturen ze mijn moeders ruim 80-jarige zussen naar huis als zij die dag de tweede bezoeker zijn. De zussen en ik hebben dagelijks contact over wie wanneer naar haar toe wil. “Dat is heel lief, maar door die mondkapjes kan ik niet zien wat ze zeggen en dat is zo vermoeiend.” Niet alleen heeft ze nog maar een oog dat het doet, ook hoort ze maar met een oor. En dat is al 91 jaar oud.

We gaan de gang op, daar waar het gevaccineerde-oudemensenleven zich af hoort te spelen. “Er gebeurt hier niks”, zegt ze. Aan het eind, waar het daglicht de ruimte heeft en genadeloos binnenvalt, is een zithoekje ingericht. Er zitten vijf dames onder een gelamineerd A4’tje met de tekst ‘Niet meer dan drie bewoners’. De anderhalve meter valt hier wat kleiner uit, passend bij de schaal van het leven. “Wil je daarnaartoe?” vraag ik. Ze knikt en draait verrassend wendbaar haar rollator richting daglicht.

Van verre ziet het er gezellig uit, het is het groepje waar mijn moeder jarenlang naadloos in paste. Ze kon met iedereen praten, hun zwakke kanten tegen de sterke weg laten vallen. Compassie met de onhandige ka-

De ouderen hebben corona betaald met eenzaamheid. Aan samen moesten ze weer wennen.

racters, aandacht voor de minder opgewekte praters. Mensen zaten graag naast haar. De dames zien haar komen en maken alvast wat ruimte. Hun stem wordt luider, de nek verder naar voren uitgestrekt, het hoofd wat schuiner. De minzame houding richting een gast die je even duldt voordat je verder gaat met plezierige dingen. Ik zie en herken, het doet pijn. Ze is gekrompener dan de rest, het haar dunner, het gehoor slechter. Haar verdampde stukje buitenkant wordt verward met verlies van scherpheid van geest. Ze maken ruimte, mijn moeder past er maar voor even tussen.

Het personeel, dat een veel scherper oog voor gradaties in oud-zijn heeft dan ik, bedacht wat nieuws. De ochtendkoffie zou voortaan niet meer op de kamer worden gebracht, maar geschonken in een ‘koffiehoek’ op de gang precies naast mijn moeders kamer. Er kwam een grenen kast met boerenbont servies. Alles helder aangekondigd en omschreven in een fleurig A4’tje met lettertype 24.

“Daar ga ik niet naartoe”, zei mijn moeder toen ze mij voor de zekerheid het bericht liet lezen. “Begrijp ik nou goed dat ze de koffie niet meer komen brengen?” “Ja mam, je zult echt de deur uit moeten”, zei ik. Ze schudde haar hoofd en trok haar mond tot een streep. Ik vond het een briljant idee. Om corona te ontlopen hadden de ouderen betaald met eenzaamheid. Nu moesten ze weer wennen aan samen.

De verzorgers waren gelukkig doof voor mijn moeders gepruttel. Ze zetten haar stipt om 10.00 uur buiten de kamerdeur bij de koffiehoek. En zo kwam er een nieuwe groep om haar heen, vrouwelijke mensen van vroeger, ook jong weduwe geworden. Hardhorend op anderhalve meter schreeuwden ze elkaar toe: “Wat een leven vol pech hebben wij gehad, hè?” Ze roerden hun koffie, soms zat er een koekje bij. Dichter bij de mensen en weer een stukje verder weg van de hemel.